

සම්මාදිට්ඨිය

ප්‍රඥාලෝකයෙන් මෝහාන්ධකාරය දුරලමු.

සම්මාදිට්ඨිය යනු යමක් පිළිබඳ ඇති සැටියෙන් දන්නා නුවණයි. එනම් තමා පිළිබඳවත් ලෝකය පිළිබඳවත් යථා තත්ත්වය ඒ අයුරින් ම තේරුම් ගැනීමයි. අප කෙතෙක් දුරට දුකින් නිදහස් ව මානසික සුවයෙන් පසුවෙනවා ද තෘප්තිමත් ජීවිතයක් ගත කරනවා ද යන්න තීරණය කෙරෙන ප්‍රධාන සාධකය වන්නේ සම්මා දිට්ඨිය හෙවත් නිවැරදි දැක්මයි. මෙය ඤාණ, පඤ්ඤා, ආලෝක, විජ්ජා ආදී සමාන වචන කිහිපයකින් ම බුදුදහමෙහි විස්තර වේ. බුදුරජාණන් වහන්සේගේ සෑම දහම් පදයක් ම ඉලක්ක කොට ඇත්තේ ශ්‍රාවකයන්ට සම්මාදිට්ඨිය ලබාදීම සඳහායි. අද අප මානසික වශයෙන් අපමණ දුක් කම්කටොලු රැසකට මුහුණ පා සිටින්නේ සම්මා දිට්ඨිය නැතිවීම හෙවත් අවිද්‍යාව හේතුවෙනි. සම්මාදිට්ඨිය දියුණු වූ පමණට අවිද්‍යාව (හෙවත් ලෝකය හා තමා පිළිබඳ යථා පරිදි නොදන්නා බව) අඩු වී අපගේ කුශල කර්ම ශක්තිය ප්‍රබලත්වයට පත් වන අතර ජරා, ව්‍යාධි, මරණාදී දුක්පීඩා අබියස ඉන් නිදහස් ව කල් ගත කිරීමට අවකාශ සැලසේ.

සම්මාදිට්ඨිය උපදවා ගැනීමට මුල් වන හේතුප්‍රත්‍ය මොනවාද යන්න පිළිබඳව ද බුදුදහමෙහි පැහැදිලිව සඳහන් වේ. ඒ අනුව චතුරාර්ය සත්‍යය මිශ්‍රිත ධර්මය ශ්‍රවණය කිරීමත් එසේ ඇසූ දහම නුවණින් මෙනෙහි කිරීමත් යන කරුණු දෙක සම්මාදිට්ඨියට ප්‍රත්‍ය වේ. මෙසේ සද්ධර්මය ශ්‍රවණය කිරීමෙන් සුතමය ඤාණයක් එය නුවණින් මෙනෙහි කිරීමෙන් වින්තාමය ඤාණයක් හේතු වශයෙන් දියුණු වෙමින් ක්‍රමයෙන් භාවනා වැඩීම තුළින් සම්මා දිට්ඨිය හෙවත් ප්‍රඥාවේ දියුණුවට පත් වේ. මේ සඳහා සද්ධර්මය දේශනා කරන කලාපය මිත්‍ර සම්පත්තිය ද අත්‍යවශ්‍ය සාධකයක් වේ.

සම්මා දිට්ඨිය පිළිබඳ බුදුදහමෙහි ත්‍රිපිටකය තුළ නොයෙක් තැන කරුණු ඇතුළත් වන අතර ඉන් මජ්ඣිම නිකායේ මහාවත්තාරීසක සූත්‍රයත් සම්මාදිට්ඨි සූත්‍රයත් වඩාත් වැදගත් වේ. මහාවත්තාරීසක සූත්‍රයෙහි දැක්වෙන පරිදි,

‘සම්මාදිට්ඨිමිපහං භික්ඛවේ ද්වයං වදාමි. අත්ථි භික්ඛවේ සම්මාදිට්ඨි, සාසවා පුඤ්ඤභාගියා උපධිවේපක්ඛා. අත්ථි භික්ඛවේ, සම්මාදිට්ඨි අරියා අනාසවා ලෝකුත්තරා මග්ගංගා’.

‘මහණෙනි, සම්මාදිට්ඨිය දෙවැදෑරුම් කොට දෙසමි. මහණෙනි, සාසුව වූ පිනට නැමුණු උපධි සම්පත් ගෙන දෙන සම්මා දිට්ඨියක් ඇත. මහණෙනි, ආර්ය වූ, අනාශ්‍රව වූ, ලෝකෝත්තර වූ, මාර්ගඵල සඳහා අංගයක් වශයෙන් පවත්නා සම්මාදිට්ඨියක් ඇත.’

1. සම්මාදිට්ඨියේ පළමු පියවර - කම්මස්සකතා සම්මාදිට්ඨිය

මෙහි සඳහන් පරිදි සම්මාදිට්ඨිය දෙවැදෑරුම් වන අතර එහි පළමු පියවර වන්නේ කම්මස්සකතා සම්මාදිට්ඨිය හෙවත් කුශලාකුශල කර්මඵල අදහන සම්මාදිට්ඨියයි. එනම් අපිරිසිදු සිහින් කරන කායික, වාචසික, මානසික ක්‍රියාවලට අයහපත් විපාකත් පිරිසිදු සිහින් කරන කායික, වාචසික, මානසික ක්‍රියාවලට යහපත් ආනිසංසත් ලැබෙනවා යන අවබෝධයයි. ධර්ම මාර්ගයෙහි ඉදිරිය කරා ගමන් කිරීමේ දී යමකු තුළ ඇති කර ගත යුතු ප්‍රධානතම අවබෝධය හෙවත් විශ්වාසය මෙයයි. යමෙකු කර්මය හා ප්‍රතිඵල පිළිබඳ විශ්වාසයක් නොමැති නම් ඉන් ඉදිරියට ඔහු තුළින් ආධ්‍යාත්මික ගුණ දහම් අපේක්ෂා කිරීම අපහසු වේ. පින් දහම්, කුසල් දහම් වඩමින් ධර්ම මාර්ගයෙහි ඉදිරියට ගමන් කිරීමේ දී කර්මඵල අදහන නුවණ බෙහෙවින් වැදගත් වේ.

බුදුරජාණන් වහන්සේ ලොව ඉමහත් කරුණාවෙන් ධර්මය දේශනා කළේ ලෝවැසි සත්ත්වයන් අපා දුකින් මුදවා නිවන් මගෙහි යෙදවීමටයි. ඒ අනුව උන් වහන්සේ ස්වර්ග මාර්ගය (සග්ග මග්ග) හා මෝක්ෂ මාර්ගය (මොක්ඛ මග්ග) යන මාවත් දෙක ලොවට පෙන්වා දුන්හ. ස්වර්ග මාර්ගය යනු අපාගත නොවී දෙව් මිනිස් ලෝකයන්හි ඉපදීමට හේතුවන අයුරින් පෙන්වා දුන් මාවතයි. සුගතිගාමීවීමේ මාවත ලෙස භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දේශනා කළේ දාන, සීල, භාවනා යන ත්‍රිවිධ පුණ්‍ය ක්‍රියාවන් ය. පිරිසිදු සිතින් යුතුව නිතර පරිත්‍යාගශීලීත්වයෙන් කායික වාචසික සංවරයෙන් මෙමත්‍රිය, බුදුගුණ ආදී භාවනාවකින් සිත වඩමින් කල් ගත කිරීම මෙලොව ජීවිතය සතුටින් ගත කිරීමටත් (ඉධ නන්දනී), ජීවිතය අවසානයේ සතුටින් කල් ගත කිරීමටත් (පුඤ්ඤං සුඛං ජීවිතසංඛයමිනී), පරලොව සුගතිගාමීව සතුටට පත්වීමටත් බෙහෙවින් හේතු වනු ඇත (හියොයා නන්දනී සුග්ගනීං ගනෝ). මේ අතර බුද්ධ, ධර්ම, සංඝ යන තෙරුවනෙහි ගුණ දැන ඒ කෙරෙහි ප්‍රසාදය ගෞරවය ශ්‍රද්ධාව වැඩෙන අයුරින් කල් ගත කිරීම ද සුගතිගාමී වීමට බෙහෙවින් උපකාරවත් වනු ඇත. තෙරුවන කෙරෙහි ඇති කර ගත් ශ්‍රද්ධා මාත්‍රය පවා පරලොව සුගතිගාමීවීමට හේතුවන බව බුදුදහමෙහි සදහන් වේ. මට්ටකුණ්ඩලී තරුණයාගේ කථාව මීඨ නිදසුනක් වශයෙන් දැක්විය හැකි ය. තෙරුවන වෙත නොවෙස්වන පැහැදීමක් ඇති කර ගැනීම මහා පුණ්‍ය ගංගාවක් බව අභිසන්ද සූත්‍රයෙහි පැහැදිලිව දැක්වේ. තව ද පංචශීලයෙන් යුතුව වාසය කිරීම ද මෙලොව යහපතට මෙන් ම පරලොව සුගතියට හේතු වනු ඇත. පරලොව දුගතිගාමී නොවන ලෙස තම සිත මැනැවින් සුරක්ෂිත කර ගැනීම යමකුට ලැබිය හැකි උසස් ම ආරක්ෂාවයි, රැකවරණයයි, රක්ෂණයයි.

කර්මය යන්නෙහි සාමාන්‍ය සරල අර්ථය යමක් කිරීම යන්නයි. බුදුදහමට අනුව යමක් කර්මයක් බවට පත් වන්නේ සිතින් සිතා කයින් වචනයෙන් සිතින් එය සිදු කිරීමෙනි (**චෙතනාහං භික්ඛවෙ කම්මං වදාමි, චෙතයිත්වා කම්මං කරොති කායෙන වාචාය මනසා**, නිබ්බේධික සුත්ත, අං.නි. vi, 208 පිට). කර්මය වූ කලී හේතුඵල දහම මත පදනම් වූ අනාත්ම වූ ආධ්‍යාත්මික ශක්ති විශේෂයකි. කර්ම ශක්තිය අදාශ්‍යමාන නමුදු ඉන් ජනිත වන කර්මඵලය දාශ්‍යමාන වූවකි. කර්මයට අදාළ වූ චේතනාව පටිච්චසමුප්පන්න වූ චෛතසික ධර්මයකි. එය ස්පර්ශ, වේදනා, සංඥා, මනසිකාර, චිත්ත සමග සම්බන්ධිත වූ ධර්මයකි. යමක් කර්මයක් බවට පත්වන්නේ එය සචේතනාත්මකව කිරීමෙනි. එසේ නොවුණු විට පුණ්‍ය පාප සිදු නොවේ (**නත්ථී පාපං අකුප්පනෝ**). කුසල - අකුසල වශයෙන් කර්මය දෙවැදැරුම් වන අතර ඊට අමතරව බුදුදහමෙහි සූත්‍ර පිටකයෙහි සුකට - දුක්කට, සෙවිතබ්බ - අසෙවිතබ්බ, සුක්කධම්ම - කණ්භධම්ම, පුඤ්ඤ - පාප, හබ්බ - අහබ්බ යන පද ව්‍යවහාර වේ. මෙහිලා කුසල යනු තමාටත් අනුන්ටත් යහපත - හිතසුව - සැප පිණිස පවත්නා ක්‍රියා ය. අකුසල යනු තමාටත් අනුන්ටත් අයහපත - අහිත - අවැඩ - දුක් පිණිස පවත්නා ක්‍රියා ය.

සර්වඥතා ඥානය සාක්ෂාත් කිරීමත් සමග ලැබුණු **චූතුපපාත ඤාණය** මගින් සත්ත්වයා කර්මානුරූපව යළි භවයක ප්‍රතිසන්ධිය ලබන ආකාරය පිළිබඳව බුදුරජාණන් වහන්සේට පැහැදිලිව අවබෝධ විය. ගෙවල් දෙකක් අතර සිටින ඇස් ඇති පුරුෂයකුට එක් නිවසකින් නික්ම තවත් නිවසකට පිවිසෙන තැනැත්තකු මැනැවින් දර්ශනය වන්නාක් මෙන් බුදුරජාණන් වහන්සේට සත්ත්වයන් එක් භවයකින් ව්‍යුත වී නැවත භවයක ප්‍රතිසන්ධි ලබන ආකාරය මැනැවින් ප්‍රත්‍යක්ෂ විය. එහි දී උපදින සත්ත්වයන් බොහෝ දෙනකු දුගතිගාමී වන අයුරු දැක ලෝක සත්ත්වයා කෙරෙහි බලවත් සංවේගයක් හටගත් බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ තත්ත්වය ලෝකයාට අවබෝධ කරලීමට ඉමහත් වෙහෙසක් දරමින් ධර්ම දේශනා කළහ. උන් වහන්සේගේ මූලික අපේක්ෂාව වූයේ ස්වර්ග මාර්ගය හා මෝක්ෂ මාර්ගය ලොවට දේශනා කිරීමයි. එහිලා පෘථග්ජනයන් සේඛ්‍යන්

කරලීමත් සේඛයන් අසේඛයන් (රහත්බවට පත්) කිරීමත්, අසේඛයන් (රහත් වූවන්) පිරිනිවන තෙක් සුවසේ වෙසෙනු දැකීමත් බුදුරදුන්ගේ අපේක්ෂාව විය. මේ සඳහා අපාගත වීමට සිටියවුන්ට කම්මස්සකතා සම්මා දිට්ඨිය ලබා දී ඔවුන් සුගතියෙහි පිහිටුවීමට ද 'කම්මස්සකතා සම්මාදිට්ඨිය' ලැබුවන්ට 'චතුසව්ව (අරිය) සම්මා දිට්ඨිය' ලබා දී ඔවුන් නිවනෙහි හික්මවීමට ද අනුශාසනා කළහ. බුදුරජාණන් වහන්සේ ලොව පහළ වන සමය වන විට ද ඇතැමුන් යළි ඉපදීම හා කර්මය පිළිබඳ විශ්වාස කොට තිබුණ ද ඔවුන් එය විශ්වාස කළේ ශාශ්වත දෘෂ්ටිය මත පිහිටා ය. එනම් දිගින් දිගට ම නොවෙනස් ව යන සිතක් තුළින් කුසලාකුසල කර්මඵල විදිනවා යන අදහසයි. බුදුදහමෙහි පවත්නා විශේෂත්වය වන්නේ ශාශ්වත හා උච්ඡේද යන දෘෂ්ටි දෙකෙහි ම නොපිහිටා පටිච්ච සමුප්පාදය හෙවත් හේතුඵල දහම මත පදනම් ව කර්මය විග්‍රහ කිරීමයි. එය ලොව වෙනත් කිසිදු ආගමක හෝ දර්ශනයක නොමැති බුදුදහමට පමණක් සුවිශේෂී වූ විග්‍රහයකි.

කර්මය හා ඉන් ජනිත වන ඵලය පිළිබඳව පරතරට සිතා අවසන් කළ නොහැක. එබැවින් කර්ම සංකල්පය වූ කලි අවින්තනීය වූවක් බව සඳහන් වේ (අවින්තෙය්‍ය සුත්ත, අ.නි.). රහත් උතුමකුට වුව ද කර්මය පිරිසිදු දහ නොහැක. එය සම්මා සම්බුදුවරයාකුට ම විෂයය වූවකි. එසේ වුව ද තමා කර්මය ස්වකීය කොට ඇත්තෙක්, කර්මය දායාද කොට ඇත්තෙක්, කර්මය ජනිත කොට ඇත්තෙක්, කර්මය ඤාති කොට ඇත්තෙක්, කර්මය පිළිසරණ කොට ඇත්තෙක් බවත් යහපත් වූ හෝ අයහපත් වූ හෝ යම් කර්මයක් කරයි ද එය දායාද කොට ඇත්තෙක් බවත් ගිහි පැවිදි සැවො ම නිතර සිහි කළ යුතු බව අභිණ්භ පච්චවෙක්ඛණ සූත්‍රයෙහි සඳහන් වේ (**කම්මස්සකොමිහි කම්මදායාදො කම්මයොනි කම්මබන්ධු කම්මපටිසරණො යං කම්මං කර්ස්සාමී කල්‍යාණං වා පාපකං වා තස්ස දායාදො භවිස්සාමීති අභිණ්භං පච්චවෙක්ඛිතබ්බං.....**, අභිණ්භපච්චවෙක්ඛණ සුත්ත, අං.නි. iii).

බුදුරදුන් දිවමත් සමයෙහි කර්මය පිළිබඳව භාරතයෙහි ප්‍රධාන වාද තුනක් පැවැතුණි. එනම්, පුබ්බේකතහේතුවාදය, ඉස්සරනිම්මාණවාදය හා අහේතු අප්පච්චයවාදය (තිත්ථායතන සුත්ත, අං.නි. 310 පිටුව) වශයෙනි.

පුබ්බේකතහේතුවාදය යනු සියල්ල පෙර කර්මයේ ප්‍රතිඵල වශයෙන් සිදු වේ යන අදහසයි. මෙම අදහස ගත්තවුන් අතර නිගණ්ඨ නාතපුත්ත හෙවත් ජෛන මහාචාර්ය ප්‍රධාන ය. ඉස්සරනිම්මාණවාදය යනු ලෝක නිර්මාපක ඊශ්වරයාගේ කැමැත්ත පරිදි සියලු යහපත - අයහපත සිදු වේ ය යන අදහසයි. සියල්ල කිසිදු හේතුඵල දහමකින් තොරව ඉබේ ම සිදුවේ ය යන අදහස අහේතුක අප්පච්චයවාදයෙන් කියැවේ. මක්බලී ගෝසාල මෙම අදහසෙහි දැඩි ව එල්ල ගෙන සිටියෙකි. එබැවින් මක්බලී ගෝසාල තරම් අනර්ථකාරී අන් කිසිවකු නොමැති බව බුදුසමයෙහි සඳහන් වේ. මෙම වාද තුනට ම පදනම් වී ඇත්තේ ශාශ්වත හෝ උච්ඡේද දෘෂ්ටි ය. එබැවින් බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ වාද තුන ම බැහැර කොට හේතු ඵල දහමට අනුකූල ව අනාමත්මවාදය මත පදනම් ව ලොව ක්‍රියාත්මක වන කර්මඵලවාදයක් හඳුන්වා දුන්හ.

මජ්ඣිම නිකායේ වුල්ලකම්මවිභංග සූත්‍රයට අනුව දිනක් බුදුරදුන් වෙත පැමිණි තෝදෙය්‍ය පුත්ත සුභ මානවකයා අල්පායුක - දීඝායුක, බව්භාබාධ - අප්පාබාධ, දුබ්බණ්ණ - වණ්ණවත්ත, අප්පසක්ක - මහෙසක්ක, අප්පහොග - මහාහොග, නිවකුලීන - උච්චකුලීන, දුප්පඤ්ඤ - පඤ්ඤවත්ත වශයෙන් ලොව මිනිසුන් අතර පවත්නා වෙනසට හේතු විමසී ය. ඊට බුදුරදුන්ගේ පිළිතුර වූයේ මෙම උස් පහත් හේදයට හේතුව කර්මය බවත් කර්මය සත්ත්වයා හිත ප්‍රණීත වශයෙන් බෙදා ඇති බවත් ය (**කම්මස්සකා මානව, සත්තා කම්මදායාදා, කම්මයොනි කම්මබන්ධු**

කම්මපටිසරණා. කම්මං සත්තෙ විහජති යදිදං භිතජපණිතතා, ම.නි. iii, චුල්ලකම්මවිභංග සුත්ත, 432 පිට). අනතුරුව එම වෙනස්කම්වලට හේතු සවිස්තරාත්මකව විස්තර කළහ. ඒ අනුව,

- ▲ ප්‍රාණසාතය හේතුවෙන් ආයුෂ අඩු වන බව ද
- ▲ ප්‍රාණසාතයෙන් වැළකීමෙන් ආයුෂ වැඩි වන බව ද
- ▲ සතුන්ට හිංසා කිරීමෙන් බොහෝ ආබාධ ඇති වන බව ද
- ▲ සතුන්ට හිංසා කිරීමෙන් වැළකීමෙන් ආබාධ අඩු වන බව ද
- ▲ ක්‍රෝධය බහුල වීමෙන් දුර්වර්ණ වන බව ද
- ▲ ක්‍රෝධ නොකිරීමෙන් ප්‍රියජනක (වර්ණවත්) වන බව ද
- ▲ ඊර්ෂ්‍යාව හේතුවෙන් අල්පේශාකාය වන බව ද
- ▲ ඊර්ෂ්‍යා නොකිරීමෙන් මහේශාකාය වන බව ද
- ▲ දන් නොදීම හේතුවෙන් අල්පභෝග වන බව ද
- ▲ දන් දීම හේතුවෙන් මහාභෝග වන බව ද
- ▲ මානාධික වීමෙන් පහත් කුලයන්හි උපත සිදු වන බව ද
- ▲ මානාධික නොවීමෙන් උසස් කුලයන්හි උපත සිදු වන බව ද
- ▲ විමසා බලා ක්‍රියා නොකිරීමෙන් නුවණ මද වන බව ද
- ▲ විමසා බලා ක්‍රියා කිරීමෙන් නුවණ ඇති වන බව ද

සඳහන් කර ඇත.

මෙලෙස සත්ත්වයාගේ ජීවන ක්‍රියාවලියට කර්මය සුවිශේෂී බලපෑමක් සිදු කරන නමුදු කර්මයෙන් සියල්ල සිදුවේ ය යන්නක් බුදුදහමින් නොකියැවේ. එහි දී ලෝකයේ සජීවී - අජීවී සියල්ල සිදුවන නියාම ධර්ම පහක් හඳුන්වා දී ඇත. එනම් උතු නියාම, බීජ නියාම, කම්ම නියාම, ධම්ම නියාම, විත්ත නියාම වශයෙනි. කර්මය යනු මෙම නියාම ධර්ම පහෙන් එකක් පමණි. තවද සත්ත්වයන්ට සැපදුක් අත්විඳීමට හේතු අටක් පිළිබඳව සංයුක්ත නිකායෙහි මොළිය සිවක සූත්‍රයෙහි (සං.නි. iv, 436 පිට) දැක්වේ. එනම්: වාතය, පිත, සෙම, සන්නිපාතය (තුන්දොස් එක්වීම), සාතු වෙනස්වීම, විෂම හැසිරීම, උපක්‍රම, බලවත් අකුසල කර්මයන්හි විපාක වශයෙනි. මෙම හේතු අට අතුරින් සැපදුක් ජනිත වීමට හේතුවන කරුණක් ලෙස කර්මය දක්වා ඇති අතර එය එක ම හේතුව නොව එක් හේතුවක් පමණක් බව ද වටහා ගත යුතුව ඇත. ගිරිමානන්ද සූත්‍රයෙහි (අ.නි. vi, 198 පිට) රෝග හටගැනීමට හේතු වශයෙන් ද මෙම කරුණු අට එලෙසින් ම දැක්වේ. එයින් ද පැහැදිලි වන්නේ රෝගපීඩා ඇතිවීමට බලපාන කරුණු අතර කර්මය එක් කරුණක් පමණක් බවයි.

කර්මය තෙවැදෑරුම් වශයෙන් බුදුසමයෙහි විස්තර වේ. එනම් කාය කර්ම, වචී කර්ම හා මනෝ කර්ම වශයෙනි. බුදුරදුන් සමයෙහි ඇතැම් ආගම්වල මෙය කාය දණ්ඩ, වචී දණ්ඩ මනෝ දණ්ඩ වශයෙන් විග්‍රහය කොට තිබුණි. බුදුරජාණන් වහන්සේ 'දණ්ඩ' යන්න බැහැර කොට ඒ වෙනුවට 'කම්ම' (කර්ම) යන්න හඳුන්වා දුන් අතර මෙම කර්මත්‍රය අතුරින් මනෝ කර්මය වඩාත් ප්‍රබල බව දීඝතපස්සී නම් ජෛන තැනැත්තාට දේශනා කළහ (ඉමෙසං ඛො තපස්සී තිණ්ණං කම්මානං..... මනොකම්මං මහාසාවජ්ජනරං පඤ්ඤාපෙම් පාපස්ස කම්මස්ස කිරියාය පාපස්ස කම්මස්ස පවත්නතියා, නො තථා කායකම්මං නො තථා වචීකම්මං, ම.නි.i). ඇතැම් කායික හා වාචසික ක්‍රියාවන්ට වඩා මනෝ කර්මය බලවත් බවත් එහි ප්‍රතිඵල වශයෙන් ඇතැමුන් ලොවට මහත් අනර්ථයන් සිදු කළ බවත් ධර්මයෙහි දැක්වේ. තව ද සත්ත්වයා සිදු කරන සියලු ක්‍රියාවන්ට මනස ප්‍රධාන වන බව ද අවධාරණය කොට තිබේ. ප්‍රදුෂ්ඨ වූ සිතීන් යුතු ව කරන ක්‍රියා හා කතා තුළින් ගොනා පිටුපස එන රිය සක මෙන් (වක්කං'ව වහනො පදං) සත්ත්වයාට දුක් විඳීමට සිදු වන

බවත්, ප්‍රසන්න සිතින් යුතු ව කරන ක්‍රියා හා කතා තුළින් තමා පිටුපස එන ඡායාව මෙන් (*ඡායාව අනපායීනී*) සත්ත්වයාට සැප විඳීමට හැකි වන බවත් ධම්මපදයෙහි සඳහන් වේ (ධ.ප. යමක වග්ග, 1-2 ගාථා).

තවද අහසෙහි සිටියත් මුහුද මැද සිටියත් පර්වත කුහරයක සිටියත් ලොව කොතැන සිටියත් කර්මයෙන් ලැබෙන විපාකයෙන් නොමිඳිය හැකි බව සඳහන් වේ.

**‘න අන්තලික්ඛෙ න සමුද්දමජ්ඣෙ න පබ්බතානං විවරං පච්ඡස්ස,
න විජ්ජති සො ජගතිජපදෙසෙ යත්ථවිධීතං මුඤ්ඤෙවෙය්‍ය පාපකම්මා’.** (ධ.ප.)

බුදුදහමෙහි සඳහන් බොහෝ ඉගැන්වීම්වලට කර්මය ඇතුළත් ව තිබේ. ඒ අතර පුනර්භවය, පටිච්චසමුප්පාදය, ස්කන්ධ විග්‍රහය, කුසල අකුසල විග්‍රහය, නාම රූප, සතර ආහාර, ආයතන, ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය, චතුරාර්ය සත්‍යය, නිවන ප්‍රධාන ය. පුනර්භවයට හේතුවන ප්‍රතිසන්ධි විත්තය සමඟ කර්මය සම්බන්ධ ව පවතී. පටිච්චසමුප්පාදයෙහි සංඛාර නමින් දැක්වෙන්නේ කර්මයයි. ඊට අනුව සත්ත්වයා කර්ම සිදුකරන්නේ අවිද්‍යාව නිසයි. පංචඋපාදානස්කන්ධ විග්‍රහයෙහි සංඛාර ස්කන්ධයට කර්මය ඇතුළත් වේ. ‘කුසල - අකුසල’ සත්ත්වයා විසින් සිදු කරනු ලබන කර්මය දෙකට බෙදා තිබේ. නාම රූප විග්‍රහයෙහි ලා එය ‘නාම’ යටතට ඇතුළත් වේ. සතර ආහාරයෙහිලා මනෝ සංවේතනාහාරය යටතට ගැනේ. ආයතන විග්‍රහයෙහි ලා බාහිර ආයතන වන රූප, ශබ්ද, ගන්ධ, රස, ස්පර්ශ, ධර්ම ඇසුරින් සංවේතනය ක්‍රියාත්මක වේ. ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය වූ කලී කර්මක්ෂය කිරීමේ ආර්ය මාර්ගයයි. එහි සම්මා දිට්ඨියෙහි විශේෂයෙන් කර්මය පිළිබඳව දැක්වේ. ඉහත දැක්වූ පරිදි සම්මාදිට්ඨිය වූ කලී දෙවැදෑරුම් ය. එනම් සාසුච වූ පුණ්‍යාභාගීය සංඛ්‍යාත කර්මඵල ඇදහීම පිළිබඳ ලෞකික සම්මාදිට්ඨිය හා චතුසව්ව සම්මාදිට්ඨි නම් වූ ලෝකෝත්තර සම්මා දිට්ඨියයි. මින් පළමුවැන්නෙන් කියැවෙන්නේ කර්මස්සකතා සම්මාදිට්ඨියයි. එනම්, දුන් දෙයෙහි විපාක ඇත, යාගයෙහි විපාක ඇත..., ආදී වශයෙන් දැක්වෙන කර්මඵල විශ්වාස කිරීම් වශයෙන් පවත්නා සම්මාදිට්ඨිය මීට අයත් ය.

සත්ත්වයා මිථ්‍යා දෘෂ්ටියෙන් මුදවා සම්මා දිට්ඨියෙහි පිහිටුවාලීම සඳහා බුදුදහම නිබඳ ව අනුශාසනා කරනු දක්නට ලැබේ. ඒ සඳහා දේශික අනුශාසනා පෙළ දහමෙහි නිතර හමුවේ. යහපත කරන්නාට යහපත් ප්‍රතිඵල ද, අයහපත කරන්නාට අයහපත් ප්‍රතිඵල ද අත්විඳීමට සිදුවන බව බුදුසමය අවධාරණය කරයි (*කල්‍යාණකාරී කල්‍යාණං - පාපකාරී ච පාපාකං*, ඉසයොසමුද්දක සූත්‍රය, සං.නි.i, 404 පිට). වපුරන්නේ යම් බීජයක් ද ඵල වශයෙන් ලැබෙන්නේ ඊට සමාන ඵලයි. එමෙන් ම කරන කර්මයන්ට අනුරූප ව ප්‍රතිඵල ලැබේ (*යාදිසං වපනෙ බීජං - තාදිසං හරනෙ ඵලං*). තවද කර්මය නිසා ලෝකය පවත්නා බවත් කර්මය නිසා ප්‍රජාව ජීවත් වන බවත් ගමන් කරන රථයක රෝදය නොගැළවී තබන කඩ ඇණය ලෙසින් සත්ත්වයා කර්මයට බැඳී පවත්නා බව ද සඳහන් වේ.

**කම්මනා වත්තති ලොකො - කම්මනා වත්තති පජා,
කම්මනිබන්ධනා සත්තා - රථස්සානීච යායතො.**

(සු.නි. වාසෙට්ඨ සූත්ත, 657 ගාථාව)

මෙබඳු තත්ත්වයක් මත කයින්, වදනින්, සිතින් කර්ම කිරීමේ දී යළි යළිත් නුවණින් විමසා බලා එය සිදු කරන ලෙස පෙළ දහමෙහි නිතර අවධාරණය කර ඇත (අම්බලට්ඨික රාහුලොවාද සූත්ත, ම.නි. ii, 132 පිටුව). එහි දී යහපතෙහි යෙදෙන ලෙසත් අයහපතින් මිඳෙන ලෙසත් දැක්වේ (*අභිත්ථරෙථ කල්‍යාණෙ - පාපා විත්තං නිවාරයෙ*). දරුවන් හදන දෙමාපියන් විසින් දරුවනට සිදු

කළ යුතු යුතුකම් අතර ද පළමුවෙන් ම සඳහන් වන්නේ තම දරුවන් පාපයෙන් මුදවා යහපතෙහි යොදවන ලෙසයි (පාපා නිවාරනි, කල්‍යාණ නිවේසනි, සිගාල සුත්ත, දී.නි.).

අයහපතින් මිදීම හා යහපතෙහි යෙදීම සඳහා වූ මෙම අනුශාසනාව වූ කලී අප ගෞතම බුදුරජාණන්ගේ පමණක් නොව ලොව පහළ වන සියලු බුදුවරුන්ගේ අනුශාසනාවයි.

**‘සබ්බපාපස්ස අකරණං - කුසලස්ස උපසම්පදා,
සචිත්තපරියොදපනං - එතං බුද්ධානසාසනං’.** (ධ.ප.)

යමකු වසලයකු හෝ බ්‍රාහ්මණයකු වීමට බලපාන ප්‍රධාන සාධක වනුයේ ඔහු විසින් කරනු ලබන කර්මයේ ස්වභාවයයි.

**‘න ජච්චා වසලො හොති - න ජච්චා හොති බ්‍රාහ්මණො,
කම්මනා වසලො හොති - කම්මනා හොති බ්‍රාහ්මණො.’**

(සු.නි., 653 ගා., වසල සුත්ත)

යමකු පෙර පින් කර ඇති බව (පුබ්බෙ ව කතපුඤ්ඤතා, සු.නි. මංගල සුත්ත) දෙලොව අභිච්ඡාදධිදායී මංගල කරුණක් ලෙස දැක්වේ. මෙබඳු ස්වභාවයෙන් යුතු කර්මයට සුළු වුවකැයි අවමන් නොකරන ලෙස (මාවමඤ්ඤෙථ පුඤ්ඤස්ස න මං තං ආගමීස්සති) ද බුදුසමය අවධාරණය කරයි. පාප කර්ම ඉන් මිදී සැඟවිය හැකි තැනක් මිහිපිට කිසිදු තැනක නැති බව සඳහන් වේ (න විජ්ජති සො ජගතිජපදෙසො යන්ථට්ඨිතො මුඤ්චෙය්‍ය පාපකම්මා, ධ.ප. 127 ගාථාව).

කම්මසරික්කතාව :

කම්මසරික්කතාව යනු කරනු ලබන කර්මයන්ට අනුරූප ව විපාක ලැබේ ය යන්නයි. බුදුදහමෙහි මීට අදාළ ඉගැන්වීම් නිතර දක්නට ලැබේ. ඉහත සඳහන් බොහෝ කරුණු ඊට දෙස් දෙයි. ඊට තවත් උදාහරණ කීපයක් මෙසේ දැක්විය හැකි ය.

**‘අන්තදො බලදො හොති - වණ්ණදො හොති වත්ථදො,
යානදො සුඛදො හොති - දීපදො හොති වක්ඛුදො.
සො ව සබ්බදදො හොති - යො දදාති උපස්සයං,
අමතං දදො ව සො හොති - යො ධම්මමනුසාසති’.** (කිංදද සුත්ත, සං.නි. 1,)

(ආහාර දෙන්නේ බලය දෙන්නේ වෙයි. වස්ත්‍ර දෙන්නේ වර්ණය දුන්නා වේ. යාන - වාහන දෙන්නේ සැපය දෙන්නේ වේ. පහන් ආලෝකය දෙන්නේ ඇස් දෙන්නේ වේ. යමෙක් නිවසක් දෙන්නේ ද ඔහු සියල්ල දෙන්නේ වේ. යමෙක් ධර්මයෙන් අනුශාසනා කෙරේ ද ඔහු අමාතය දෙන්නේ වේ.)

කර්මානුරූප ව සසර උපත සිදුවන ආකාරය ද ධර්මයෙහි පැහැදිලි ව විස්තර වේ.

**‘ගබ්භමෙකෙ උප්පජ්ජන්ති - නිරයං පාපකම්මිනො,
සග්ගං සුගතිනො යන්ති - පරිනිබ්බන්ති අනාසවා.**

(ධ.ප. පාපාවග්ග, 11 ගාථාව)

(ඇතැමෙක් මව්කුසින් උපදින අතර පව් කළ අය නිරයට යති. පින් කළවුන් ස්වර්ගයට යන අතර ආසුව රහිත වූවෝ පිරිනිවන් පාති.)

තවද පව් කරන්නා මෙලොවත් පරලොවත් තැවෙන බවත් දෙලොව ම තැවෙන බවත් (පාපකාරී උභයත්ථ කප්පති, ධ.ප.) සඳහන් වේ. පින් කරන්නා මෙලොවත් පරලොවත් සතුටුවන බවත් දෙලොව ම සතුටු වන බවත් දැක්වේ (කතපුඤ්ඤො උභයත්ථ නන්දති, ධ.ප.). මෙබඳු ස්වභාවයෙන් යුක්ත කර්ම තුළින් ජනිත වන කර්ම ඵලය ක්ෂණික නොලැබෙන බවත් එය කල් යාමෙන් විපාක ලැබෙන බවත් දක්වා ඇත්තේ මෙසේ ය.

**‘න හි පාපං කතං කම්මං - සජ්ජ ධීරං’ව මුච්චති,
චහං තං බාලමන්වෙති - හස්මච්ඡන්තොව පාවකො.’** (පාප වග්ග, ධ.ප.)

(කළා වූ පාප කර්මය දෙනගේ තනයෙන් දෙවූ සැණින් මිදී නොයන කිරි මෙන් එකෙණෙහි ම විපාක නොදෙයි. එය ඔහු දවමින් ගිනි අඟුරක් මෙන් ඔහු පසුපස ගමන් කරයි.)

මෙබඳු තත්ත්වයක් මත සියලු පාපයන්ගෙන් මිදෙන ලෙසත් (සබ්බපාපස්ස අකරණං) පව සුළු කොට අවමන් නොකරන ලෙසත් (මාවමඤ්ඤො උපාපස්ස) පිනට කැමැත්තක් ඇති කරගන්නා ලෙසත් (නම්හි ඡන්දං කයිරාථ, ධ.ප.) පිනට බිය නොවන ලෙසත් (මා පුඤ්ඤස්ස භායී, මා පුඤ්ඤස්ස භායී සුන්ත, ඉතිවුත්තක පාළි) ඊට හේතු පින වනාහි සැපතට නමක් වන නිසා (සුඛො පුඤ්ඤස්ස වුච්චයො) බවත් දැක්වේ. එමනිසා දිනපතා හැම මොහොතක ම දාන, සීල, භාවනා යන ත්‍රිවිධ පුණ්‍ය ක්‍රියාවන්හි උපරිම ලෙස නියැලීමට අප උත්සාහවත් විය යුතු ය. එමගින් මෙලොව ජීවිතයේ දී ම තම සතුට - සහනය - අභිවෘද්ධිය වැඩිදියුණු වනු ඇත.

කර්මයට විපාක ලැබෙන බව බුදුසමය සඳහන් කළ ද යම් දෙදෙනකු කරන කර්ම සමාන වුව ද ඊට විපාක වශයෙන් ඔවුන් දෙදෙනාට ලැබෙන ඵලය වෙනස් විය හැකි ය. ලෝණඵල සූත්‍රයෙහි මීට නිදසුනක් ඉදිරිපත් වේ. සමාන අකුසල කර්ම කරන පුද්ගලයන් දෙදෙනෙක් සිටිති. ඊට විපාක වශයෙන් එක් අයෙක් අපාගත වෙයි. එසේ වුව ද අනෙක් තැනැත්තා එලෙස අපාගත නොවේ. මීට හේතුව කුමක් දැයි බුදුරදුන් වෙතින් ඇසූ පැනයට උන් වහන්සේගේ පිළිතුර ප්‍රකාශ වූයේ උපමාවකට අනුව ය. සමාන ලුණු කැට දෙකක් ගෙන ඉන් එකක් කුඩා වතුර වීදුරුවකට ද අනෙක් ගඟකට ද දමා දියවෙන්නට ඉඩ සැලසුව හොත් වීදුරුවෙහි ජලය ලුණු රස වන අතර ගඟෙහි වතුරෙහි වෙනසක් නොමැත. වීදුරුවෙහි ජලය ලුණු රස වන්නාක් මෙන් ඇතැමුන් කරන අකුසල කර්ම තුළින් ජනිත වන විපාක නිසා ඔවුන් අපාගත වන අතර තවත් අය ගඟට දමූ ලුණු කැට තුළින් ගඟෙහි ජලයට වෙනසක් නොවන්නාක් මෙන් අපාගත නොවී සුගතිගාමී වෙති. ඇතැමෙක් දුගතිගාමී වන්නේ ඔවුන් තුළ පවත්නා කුසලය බලවත් නොවීම නිසා ය. තවෙකෙක් එබඳු ම අකුසලයක් කොට ද සුගතිගාමී වන්නේ ඔවුන් තුළ ඊට වඩා බලවත් කුසල ධර්ම පවත්නා හෙයිනි.

පුද්ගලයා සිදු කරන කුසලාකුසල කර්මයන්ට අනුරූපව විපාක විදීම පිළිබඳ අනුශාසනා බුදුසමයෙහි නිතර දක්නට ලැබෙන හෙයිනි මෙලෙස කම්මසරික්කතාවක් පිළිබඳ ව පසුකාලීන සාකච්ඡාවට භාජනය විය. එසේ වුව ද මහාකම්මවිභංග සූත්‍රයට අනුව මෙකී අනුපිළිවෙළ වෙනස් වන අවස්ථා ද පවත්නා බව බුදුසමය අවධාරණය කරයි. ඒ අනුව කර්මයට අනුව විපාක දෙන ආකාර සතරකි. එනම්,

- 1. අකුසල් කොට දුගතිගාමී වීම - අභබ්බං අභබ්බාසං
- 2. අකුසල් කොට සුගතිගාමී වීම - අභබ්බං භබ්බාසං
- 3. කුසල් කොට සුගතිගාමී වීම - භබ්බං භබ්බාසං

4. කුසල් කොට දුගතිගාමී වීම - හබ්බං අහබ්බාසං

(මහාකම්මවිහංග සුත්ත, ම.නි. iii)

මෙලෙස සිදු වීමට හේතු වන කරුණු එම සූත්‍රයෙහි වැඩිදුරටත් වේ. අකුසල් කොට දුගතිගාමී වන්නේ දිගින් දිගට ම අකුසලය තුළ ම බැස ගෙන සිටීම හේතුවෙනි. අකුසල් කොට සුගතිගාමී වන්නේ අකුසලය හේතුවෙන් නොව එවැනි අය ජීවිතයේ යම් කාලයකදී අකුසලයන්ගේ වැළකී අප්‍රමාදීව කුසලයන්හි නියැළීම හේතුවෙනි. කුසල් වඩා සුගතිගාමී වන්නේ කුසලය තුළ දිගින් දිගට ම යෙදීම නිසයි. කුසල් කොට ඇතැමෙක් දුගතිගාමී වන බව දක්වා ඇත්තේ ඔවුන් ජීවිතය කිසියම් කාලයක් දැඩි අකුසලයන්හි බැස ගෙන සිටීමේ ආදීනව වශයෙනි. මෙබඳු තත්ත්වයක් මත කම්මසරික්කතාව ඒ අයුරින් ම සිදු නොවන අවස්ථා ද ඇති බව අප විසින් වටහා ගත යුතු ව ඇත.

2. සම්මාදිට්ඨියේ දෙවන පියවර - චතුසච්ච සම්මාදිට්ඨිය

සුගතිගාමී මාවත ලොව කලින් කල පහළ වන සත්පුරුෂ උතුමන් ලොවට පෙන්වා දෙන අනුශාසනයකි. එනම් මරණින් මතු සතර අපායට නොවැටෙන සේ කුසලය තුළ ස්ථාවර වීමයි. එය යමෙකුට ඇති ආරක්ෂාවකි, රක්ෂණයකි. එහෙත් ලෝකික මට්ටමේ සිට ලබන සුගතිය ස්ථාවර තත්ත්වයක් නොව යළි දුගතියට වැටීමේ අවදානම තවදුරටත් පවතී. එබැවින් බුදුසමය මෙලෙස සුගතිගාමී මාවත දේශනා කළ ද ඉන් නොනැවතී අවම වශයෙන් සෝතාපත්ත හෝ වී සුගතිය ස්ථාවර කර ගැනීමටත් සංසාර චක්‍රයෙන් සපුරා නිදහස්වීමටත් ප්‍රතිපදාව ඉමහත් කරුණාවෙන් ලොවට දේශනා කරති. සුගතිගාමී මාවත වෙනත් ආගමික ශාස්ත්‍රවලින් කිසියම් ප්‍රමාණයකින් දේශනා කරන අතර විමුක්තිගාමී මාවත නිවැරදිව ලොවට දේශනා කරන්නේ සම්මා සම්බුදු උතුමකු පමණි. සසර භවයෙන් භවයට සැරිසැරීමට හේතුවත් එම සසර ගමන නවතා ලන ඍජු මාවතත් තථාගතයන් වහන්සේ නමක් විසින් ලොවට අනාවරණය කර දෙන මහඟු උපදේශයකි. ධර්ම චක්‍රය උපයෝගී කර ගනිමින් සසර සැරිසැරීමට හේතුවන කර්ම චක්‍රයෙන් සපුරා නිදහස්වීමට මෙහි දී අනුශාසනා කෙරේ.

කම්මනිදාන සූත්‍රයට අනුව කර්මක්ෂය කිරීම සම්බන්ධ ව සඳහන් වේ.

‘ලෝභ, දෝස, මෝහ චේතනා මුල් වී හටගන්නා කර්ම අකුසල නම් වේ. එම කර්ම සාවද්‍යයි, ඒ කර්මවලට දුක් විපාක විදීමට සිදු වේ. මෙම කර්ම ‘කර්මසමුදය’ (හටගැනීම) පිණිස පවතී. මේ කර්ම කර්ම නිරෝධය පිණිස හේතු නොවේ.’ ‘අලෝභ, අදෝස, අමෝහ චේතනා මුල් වී හටගන්නා කර්ම කුසලයි. ඒ කර්ම නිරවද්‍ය වන අතර සැප විපාක ගෙන දේ. එම කර්ම ‘කර්මනිරෝධය’ පිණිස හේතු වේ. ඒ කර්ම කර්ම සමුදය පිණිස හේතු නොවේ.’

මෙම සූත්‍රයෙන් ප්‍රකට වන ප්‍රධාන අදහස නම් යළි කර්ම හට ගැනීමට හේතු වන කර්ම මෙන් ම යළි කර්ම හටනොගැනීමට ද හේතු වන කර්ම පවත්නා බවයි. බුදුසමයෙන් විශේෂයෙන් අවධාරණය කෙරෙන්නේ කර්මක්ෂය කිරීම් සංඛ්‍යාත කර්ම සඳහායි. එනම් නිවන සඳහා හේතු වන ප්‍රයෝගාභිසංස්කාර සංඛ්‍යාත කුසල කර්ම කිරීමට මග පෙන්වීමයි. මෙය මෙය ඇතැම් තැනෙක ‘අකණ්භ අසුක්ඛං අකණ්භි අසුක්ඛ විපාකං’ වශයෙන් කථා නොවන සුදුන් නොවන කර්ම වශයෙන් දක්වා තිබේ. බුදුදහමට පමණක් සුවිශේෂී වූ ඉගැන්වීමකි. යෝනිසොමනසිකාරය අනුව නාමරූප ධර්ම පිළිබඳව නුවණින් විමසා බලා නිවැරදි කුසල ක්‍රියාවන්හි යෙදීමේ හැකියාව මිනිසා සතුව පවතී. චේතනාත්මක ව ක්‍රියා කිරීමේ හැකියාව පුද්ගලයා සතුව පවත්නා බව බුදුරජාණන් වහන්සේ අවධාරණය කරන හෙයින් උන් වහන්සේ කර්මවාදී හා ක්‍රියාවාදී බව සඳහන් වේ (සම්මො බඳු හො ගොතමො කම්මවාදී කිරියවාදී, ම.නි. ii)

නිබ්බේධික පරියාය සූත්‍රයෙහි කර්මය පිළිබඳ විධිමත් විස්තරයක් ඇතුළත් වේ. ඊට අනුව කර්මය තේමා කොට ප්‍රශ්න හයක් මතුකොට ඊට පිළිතුරු සැපයේ. මෙහිදී කර්මය යනුවෙන් දැක්වෙන්නේ සංවේකනාවයි. කර්මයේ නිදානය වශයෙන් සඳහන් වන්නේ ස්ඵර්ශයයි (එස්සො භික්ඛවෙ කම්මානං නිදාන සම්භවො). කර්මයේ නිරෝධය ස්ඵර්ශ නිරෝධයයි (එස්සනිරොධො භික්ඛවෙ කම්මානං නිරොධො). එබඳු වූ කර්මය නිරෝධ කරන මාර්ගය ලෙස පෙන්නුම් කර ඇත්තේ ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගයයි (අයමෙව අරියො අට්ඨංගිකො මග්ගො කම්මනිරොධගාමිනී පටිපදා)

කර්මයන්ට අනුරූප ව විපාක ලැබීමක් දක්නට ලැබුණ ද බුදුසමයට අනුව කර්මය කරන්නෙක් හෝ එහි ඵල විඳින්නෙක් හෝ නොමැත. හුදෙක් පවත්නේ ශුද්ධ ධර්ම පමණි.

‘කම්මස්සකාරකො නත්ථී සුද්ධධම්මා පවත්තන්ති - විපාකස්ස ච වේදනා, - එවෙනං සම්මදස්සනං’.

සාමාන්‍ය සම්මුති සත්‍යය අනුව කර්ම කරන්නා ඊට අනුරූපව සැප දුක් විපාක විඳින බව සඳහන් වුව ද පරමාර්ථ සත්‍යයට සාපේක්ෂව බලන කල්හි එය නිවැරදි අදහසක් නොවේ. ඒ අනුව කර්ම කරන සත්ත්වයා ම ඊට අනුරූප සැප දුක් විපාක විඳී යයි යමෙකු සිතක් නම් එය දෘෂ්ටි විසූකයක් දෘෂ්ටි ජාලාවක් වැරදි ආකල්පයක් බව සබ්බාසව සූත්‍රයෙහි පැහැදිලි සඳහන් වේ. එය සඳහන් කොට ඇත්තේ පරමාර්ථ සත්‍යයට අනුවයි. එනම් ලෝකෝත්තර සම්මා දිට්ඨිය පදනම් කරගෙනයි.

සම්මුති සත්‍යයට අනුව සත්ත්වය කර්මය දායාද කොට කර්මය ස්වකීය කොට ඇත්තේ නමුදු කර්ම වක්‍රයට ම නතු වී එහි වහලෙකු සේ හිර කොට සංසාර සිරගත කොට එය සැරිසැරීමට බුදුසමය උත්සාහ නොකරයි. කර්මය අභිබවා ගොස් කර්මක්ෂය කිරීමේ මාර්ගය බුදුසමයෙහි පැහැදිලි ව දේශනා කොට ඇත්තේ එබැවිනි. බුදුදහමේ මූලික ඉලක්කය කර්මක්ෂය කොට සත්ත්වයා සසර දුකින් නිදහස් කරවීමයි. සත්වයාට විමුක්තිය ලද හැක්කේ කර්ම බන්ධනයෙන් නිදහස් වීමෙනි. බෝසතුන් මෙලොව උපත ලද මොහොතෙහි ‘මේ මාගේ අවසන් ජාතිය බවත් නැවත භවයක් නැති බවත්’ (අයමන්තිමා ජාති නත්ථී’දානි පුනඛ්භවො) ප්‍රකාශ කළේ මෙකී කර්මක්ෂය කිරීම අරභයා ය.

ඒ සඳහා විවේකනිස්සිත ව විරාගනිස්සිත ව නිරොධනිස්සිත ව නිවනට බර ව සත්ත බොජ්ඣංග ධර්ම වඩා තෘෂ්ණාව ක්ෂය කළ යුතු ව පවතී. තෘෂ්ණාව ප්‍රහීණ වීමෙන් කර්මක්ෂය වන අතර කර්මක්ෂය වීමෙන් දුක් ප්‍රහීණ වේ. තෘෂ්ණාව ක්ෂය කිරීමෙන් දුඃඛක්ෂය වන අතර දුඃඛක්ෂය කිරීමෙන් කර්මක්ෂය වන බව බය සූත්‍රයෙහි දැක්වේ (තණ්හාය පහානා කම්මං පහියති. කම්මස්ස පහානා දුක්ඛං පහියති. .... තණ්හකඛයා කම්මකඛයො. කම්මකඛයා දුක්ඛකඛයොති, සං.නි. v (1), 176 පිට). මෙලෙස තෘෂ්ණාව දුරු කිරීමෙන් කර්මක්ෂය කළ යුතු බව බුදුසමයෙහි අනුශාසනාවයි. ඒ සඳහා කර්ම ක්ෂය කිරීම සඳහා හේතුවන සංස්කාර දුරු කරමින් දස සඤ්ඤා වඩමින් ප්‍රයෝගාභිසංස්කාර වැඩිමට බුදුදහමින් අනුශාසනා කෙරේ.

දුකින් නිදහස්වීම සඳහා බුදුරදුන් වදාළ ප්‍රධාන අනුශාසනය වතුරාර්ය සත්‍යය නමින් හැඳින්වේ. එනම් දුක, දුකට හේතුව, දුක නැති කිරීම හා දුක නැති කිරීමේ මාවත නම් වූ අංග හතරයි. මේ අංග හතරින් එකක් මැනැවින් දුටුවහොත් සෙසු අංග තුන ද අවබෝධ වනු ඇත. මෙහි ලා විශේෂයෙන් දුක යනු කුමක්ද යන්න මනාව තේරුම් ගැනීම බෙහෙවින් වැදගත් වේ. ඉපදීම, මහලුබව, ලෙඩවීම, මරණය, ප්‍රියයන්ගෙන් වෙන්වීම, අප්‍රියයන් හා එක්වීම, කැමැති දෑ

නොලැබීම යන කරුණු දුක වශයෙන් සඳහන් කරන භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඒ සියල්ල කැටි කොට 'සංඛිත්තේන පංචුපාදානක්ඛන්ධා දුක්ඛා' යනුවෙන් පංචුපාදානස්කන්ධය දුක වශයෙන් සුවිශේෂී කරුණක් ලොවට පෙන්වා දෙති. එනම් අප ඇස්, කන් ආදී ඉන්ද්‍රිය ඔස්සේ රූප, ශබ්දාදී අරමුණු විෂයයෙහි කිසියම් දැනුමක්, අද්දැකීමක් ලැබීමේ දී රූප, වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ යන ස්කන්ධ පංචකයේ හටගැනීම හා නිරුද්ධවීම නොදැනීමෙන් හටගන්නා මූලාවයි, එනම් අවිද්‍යාවයි. මෙම ස්කන්ධ පංචකයේ යථා ස්වභාවය නම් එය පෙර නොතිබී හටගෙන ඉතිරි නැතිව නිරුද්ධ වීමයි. මේ බව නොදන්නා ලෝකයා නිරුද්ධ වූ ස්කන්ධ පංචකය තවදුරටත් පවත්නා දෙයක් සේ නිත්‍ය, සැප, ආත්ම වශයෙන් ගැනීම නිසා ඊට ආශා කොට එහි සිත නිමග්න වීම නිසා දුක හටගනී. දුක්ඛ සත්‍යය නම් වූ මේ පංච උපාදානස්කන්ධයේ ස්වභාවය මනාව තේරුම් ගත් පමණට දුක්ඛ සමුදය නම් වූ තෘෂ්ණාව දුරු වනු ඇත. අවිද්‍යා පාදක මෙම තෘෂ්ණාව දුරුවූ පමණට දුක්ඛ නිරෝධය නම් වූ නිවන සාක්ෂාත් වී ස්කන්ධ පංචකය නම් වූ දුකින් නිදහස්වීමේ අවස්ථාව උදාවේ. ඒ සඳහා මාවත නම් වූ දුක්ඛ නිරෝධ ගාමිනී මාවත වශයෙන් දක්වා ඇත්තේ සම්මා දිට්ඨිය පෙරටු කොට ගත් ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගයයි.

චතුරාර්ය සත්‍යය අවබෝධයට පාදක වන මූලික අවබෝධය ලැබෙන්නේ රූපාදී ස්කන්ධ පංචකයේ හටගැනීම නිරුද්ධවීම පෙන්වා දෙන පටිච්චසමුප්පාදය පිළිබඳ අවබෝධය තුළිනි. එනම් ඇස, කන, නාසය, දිව, ශරීරය, මනස යන ඉන්ද්‍රිය හය ඔස්සේ රූප, ශබ්ද, ගන්ධ, රස, ඵොට්ඨබ්භ, ධර්ම යන අරමුණු පිළිබඳ කිසියම් අද්දැකීමක් ලැබීමේ දී රූප, වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ යන ස්කන්ධ පංචකය පෙර නොතිබී හටගෙන ඉතිරි නැතිව නිරුද්ධ වන බව (අභ්‍රුණා සම්භුතං භ්‍රුණා න භවිස්සති) පිළිබඳ අවබෝධයයි. හේතු ඇති විට ස්කන්ධ පංචකය හටගන්නා (අස්මිං සති ඉදං භෝති) බවත් හේතු නැතිවීමෙන් ස්කන්ධ පංචකය ඉතිරි නැතිව ම නිරුද්ධ වන (අස්මිං අසති ඉදං න භෝති) බවත් පිළිබඳ අවබෝධය මෙමගින් ලැබේ. තවද හේතූන්ගේ පහළවීමෙන් ස්කන්ධ පංචකය හටගන්නා බවත් (ඉමස්ස උප්පාදා ඉදං උප්පජ්ජති), හේතු නැති වීමෙන් ස්කන්ධ පංචකය නිරෝධ වන බවත් (ඉමස්ස නිරෝධා ඉදං නිරුජ්ඣති) මෙමගින් ප්‍රත්‍යක්ෂ වේ. යමෙකු අනිත්‍යතාව පිළිබඳ මෙම ලෝක යථාර්ථය නොදක වසර සියයක් ජීවත් වෙනවාට වඩා මෙම දර්ශනයෙන් යුතුව එක දවසක් ජීවත්වීම උතුම් බවත් ආනිසංසදායී බවත් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දේශනා කළහ. කෙතරම් ප්‍රඥාවන්ත වුව ද මෙම අනුශාසනය ලොව කිසිදු කෙනෙකුට බුදුවරයකුගේ හෝ බුද්ධශ්‍රාවකයකුගේ හෝ මග පෙන්වීමක් නැතිව තමාගේම ඥානයෙන් අවබෝධ කර ගැනීමට නුපුළුවන. බුදුරදුන්ට පමණක් ප්‍රඥාවෙන් දෙවැනි වූ සැරියුත් (උපතිස්ස) මාහිමියන්ට පවා මෙය අස්සජ මහරහතන් වහන්සේගෙන් අසා දැන ගැනීමට සිදුවිය. මෙම අනුශාසනය ඇසීමට ලැබීමත් එසේ ඇසීමේ දී නුවණ මෙහෙයවා එය තේරුම් ගැනීමත් මහත් වූ කුශලයක ඉෂ්ට විපාකයකි. එය තම බුද්ධිය උරගා බලන ලක්ෂණයක් වශයෙන් ද හැඳින්විය හැකිය.

ලොව වෙසෙන කිසියම් නුවණැති කෙනෙකුට තමාගේ විශේෂ ඥානයෙන් යමක් අවබෝධ කළ හැකි නම් අවබෝධ කළ යුතු නම් ඒ උතුම් ම ප්‍රධානතම දෙය වශයෙන් දක්වා ඇත්තේ රූප, වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ යන ස්කන්ධ පංචකයේ හටගැනීම හා නිරෝධය (උදය වය) පිළිබඳ ඥානයයි (අභිඤ්ඤා සුත්ත, අං.නි. චතුක්ක නිපාත). මැනවින් දුක් දුරුකරලීමට හේතුවන ස්කන්ධ පංචකයේ හටගැනීම හා නිරෝධය පිළිබඳ ප්‍රඥාවෙන් යුක්තව වාසය කිරීම මහා පුණ්‍ය ගංගාවක් - කුසල ගංගාවක් වශයෙන් අභිසන්ද සූත්‍රයෙහි සඳහන් වේ. යමකු තමාගේ විශේෂී ඥානයෙන් ස්කන්ධ පංචකයේ සමුදය හා නිරෝධය දුටුවහොත් ඉන්පසු තම නුවණින් අවිද්‍යාව හා භවතණ්භාව දුරු කිරීමට සමත් වේ. ඒ සඳහා සමථ විදර්ශනා යන අංග දෙක තම විශේෂ

ඥානයෙන් වැඩීමට ද ඔහු දක්ෂ වනු ඇත. එහි ප්‍රතිඵල වශයෙන් විද්‍යා හා විමුක්ති යන අංග දෙක තම විශේෂ ඥානයෙන් සාක්ෂාත් කිරීමට ද හැකියාව ලැබේ.

චතුස්චව සම්මාදිට්ඨිය යනු හේතුඵල දහම නොහොත් පටිච්චසමුප්පාද නුවණයි. එනම් ඇස්, කන්, නාසාදි ඉන්ද්‍රියයන්ට රූප, ශබ්ද, ගන්ධාදි අරමුණු ස්පර්ශ විමේදී ස්කන්ධ පංචකය හටගන්නා බවත් එය පෙර නොතිබී හටගෙන ඉතිරි නැතිව නිරුද්ධ වන බවත් පිළිබඳ අවබෝධයයි. මෙම යථාවබෝධය නොමැති ස්කන්ධ පංචකය පෙර තිබූ දෙයක් වශයෙන් හා එහි අද්දැකීම ලද පසු එය එලෙස ම තවදුරටත් ඉතිරි වේ ය යන නිත්‍ය සඤ්ඤාවට පැමිණිය හොත් එකී ස්කන්ධ පංචකය ම උපාදානස්කන්ධ පංචකයක් වී දුක හට ගන්නා ආකාරය ද මෙහි දී තේරුම් ගත යුතු ය. අද්දැකීමෙන් පසු යමක් නිතිමි වශයෙන් ඉතිරි කර ගන්නා ස්වභාවය ක්‍රමයෙන් අඩු වේ. මෙම අවබෝධය ලද පමණට මානසික දුක් ජීවාවලින් නිදහස්වීමට අවකාශ සැලසේ. මෙම අවබෝධය මුලදී සුතමය ඤාණය වශයෙන් ඇසීමෙන් ලබාගෙන පසුව එය යෝනිසෝ මනසිකාරයෙහි යෙදීම් වශයෙන් නිතර සිතමින් චිත්තාමය ඤාණය දියුණු කර ගනිමින් සමථ විදර්ශනා භාවනා වඩමින් එය තවදුරටත් ස්ථාවර කර ගැනීමට භාවනාමය ඤාණය දියුණු කර ගත යුතුව ඇත. මෙහි ලා විශේෂයෙන් සතර සතිපට්ඨානයෙහි නියැලීම බුදුරජාණන් වහන්සේ බෙහෙවින් අවධාරණය කොට ඇත.

හේතුඵල දහම පිළිබඳ මනා අවබෝධයෙන් යුතුව සතර සතිපට්ඨානයෙහි නිරතුරුව යෙදීමෙන් කෙලෙසුන්ගෙන් නිදහස් වෙමින් නිවන් මාවතෙහි ඉදිරියට බලා පියවර නැඟීමට හැකියාව ලැබෙනු ඇත. 'ඇත' (ශාශ්වත), 'නැත' (උච්චේද) යන දෘෂ්ටිකෝණ නොපැමිණ අනිත්‍යතාව පිළිබඳ මනා නුවණින් යුතුව යමෙකු සතිපට්ඨානය තුළ වාසය කිරීම බුදුරජාණන් වහන්සේ නමැති පියාගේ භූමියෙහි (පිතෘ විෂයයෙහි) වාසය කිරීමක් වශයෙන් දක්වා තිබේ. මෙලෙස පිතෘ විෂය නම් වූ සතිපට්ඨානයෙහි වාසය කළ පමණට මාරයාගෙන් මිදී මනා රැකවරණයක් සලසා ගත හැකි වේ. යම්තාක් සතිපට්ඨානය තුළ වාසය කරයි ද ඒතාක් මාරයාට තමා නොපෙනෙන අතර තමාට මාරයා දර්ශනය වේ. යම් විටෙක සතිපට්ඨානයෙන් වෙන් ව නිත්‍ය, සුභ, සැප, ආත්ම සංඥාවෙහි සිටී ද එවිට වාසය කරන්නේ මාරයාගේ භූමිය (මාර විෂය) තුළයි. එවිට තමාට මාරයා නොපෙනෙන අතර මාරයාට තමාව දර්ශනය වේ. එවිට මාරයාට කැමැති දෙයක් කිරීමේ හැකියාව පවතී. සතිපට්ඨානය භාවිත කිරීමේ දී කාය, වේදනා, චිත්ත, ධම්ම යන සතර තැන්හි තම සිහිය පිහිටුවා ගනිමින් තම කය හා සිත (නැතහොත් නාම රූප) මනාව සිහිය පිහිටුවා ගනිමින් සමථය දියුණු කොට ප්‍රථමධ්‍යාන ආදි ධ්‍යානයන්ට පත්වීමට හැකි වුවහොත් මාරයාගේ දැස අන්ධ කිරීමක් වශයෙන් දක්වා තිබේ (නිවාප සුත්ත, ම.නි.). තවදුරටත් සමථය තුළ සිත දියුණු කරමින් ස්කන්ධ පංචකයේ හටගැනීම් (සමුදය) නිරුද්ධ (වය) වීම් දැකීම් සංඛ්‍යාත උදයඝට්ඨාන ඤාණය දියුණු කිරීමට සමත් වුවහොත් ක්‍රමයෙන් කෙලෙසුන්ගෙන් සිත සපුරා නිදහස් කරගනිමින් දුකින් නිදහස් වෙමින් නිවන් මගෙහි ඉදිරියට යාමට ද අවස්ථාව සැලසේ.

ධර්ම මාර්ගයේ ඉදිරියට යාමේදී කරණීය මෙන්ත සූත්‍රයේ ඇතුළත් කරුණු නිරතුරුව සිහියේ තබා ගනිමින් ඒවා අනුගමනය කිරීමට ද අවශ්‍ය කෙරේ. ඒ අනුව දක්ෂබව, සෘජුබව, වඩාත් සෘජු බව, සුවච්චව, මුදුබව, අනතිමානීබව, ලද දෙයින් සතුටුවීම, පහසුවෙන් පෝෂණය කළ හැකි බව, කටයුතු අල්පබව, සැහැල්ලු ගති ඇතිබව, සන්සුන් ඉදුරන් ඇතිබව, නුවණැතිබව, දඩබ්බර නැතිබව, කුලයන්හි නොඇලුණු බව, නුවණැත්තන් දොස් නගන සුළු හෝ වරදක් නොකර සිටීම යන ලක්ෂණයන්ගෙන් යුතුව නිතර මෙන් සහගත සිතින් සිල්වත්ව අනිත්‍යතාව දක්නා නුවණින් වාසය කිරීම අවශ්‍ය කෙරේ.

ප්‍රඥාවේනි වැදගත්කම

නිවන් මග ආරම්භයේ පටන් ම නිවැරදි ලෙස ප්‍රඥාව පිහිටුවා ගැනීම බුදුදහමින් විශේෂයෙන් අවධාරණය කෙරේ. ඒ අනුව ශ්‍රැතවත් ශ්‍රාවකයා කුමන කුසලයක් වැඩුව ද ඔහු නිතර ම හේතුඵල දහමේ හටගැනීම නිරෝධය වඩ වඩාත් ප්‍රකට කර ගැනීම ඉලක්ක කොට ඒ සියල්ල සිදු කරයි. ඇස්, කන්, නාසාදියෙන් රූප, ශබ්ද, ගන්ධාදිය පිළිබඳ තමා දැන් ලබන අද්දැකීම පෙර නොතිබී හටගෙන ඉතිරි නැතිව නිරුද්ධ වූවක් බවත් එය එලෙස නිත්‍ය ලෙස අනාගතයට නොයන බවත් ඔහු නුවණින් දකියි. මෙම නුවණ වඩ වඩාත් ප්‍රකට කර ගැනීම සඳහා නිතර කලණ මිතුරන් ඇසුරු කරමින් ඔවුන් වෙතින් ධර්මය ශ්‍රවණය කරමින් ඇසූ දහම නුවණින් මෙනෙහි කරමින් නොපමාව සීල, සමාධි වඩමින් තම ප්‍රඥාව වඩ වඩාත් දියුණු කර ගනියි.

පටිච්ච සමුප්පාදය පිළිබඳ අවබෝධයෙන් යුතුව සිල්වත් වන ශ්‍රාවකයා 'ඇත' හෝ 'නැත' යන අන්තයන්ට නොවැටී තම සීලය සපුරා ගනී. රූපාදි පංචස්කන්ධයන්ගේ හටගැනීම දකින ශ්‍රාවකයා 'නැත' යන අන්තයට නොවැටේ. එම ස්කන්ධ පංචකයා ඉතිරි නැතිව නිරුද්ධ වන අයුරු නුවණින් දකින ඔහු 'ඇත' යන අන්තයෙන් ද දුරුවේ. මෙලෙස එක ම පටිච්චසමුප්පාද දර්ශනය තුළින් 'ඇත' සහ 'නැත' යන අංශ දෙක ම එකවිට දුරු විය යුතු ය. **'දිට්ඨිං ච අනුපගමීම සීලවා දස්සනේන සම්පන්නෝ'** යනුවෙන් මෙත්ත සූත්‍රයෙහි අවධාරණය කරන්නේ මෙම දර්ශනයයි.

සීලයක පිහිටා සමාධිය වඩන ශ්‍රාවකයා සිත සමාධිමත් වෙත් ම ස්කන්ධ පංචකයේ සමුදය වය යළි යළිත් නුවණින් පරික්ෂා කරමින් අනිත්‍ය දුක්ඛ අනාත්ම නමැති ත්‍රිලක්ෂණය ප්‍රකට ගනී. **'සමාහිතෝ හික්ඛවේ යථාභුතං පජානාති'** යනුවෙන් දැක්වෙන්නේ මෙම අවබෝධයයි. මෙයින් පැහැදිලි වන ප්‍රධාන කරුණක් නම් බුදුදහමින් ප්‍රකාශිත ශීලය නිතර ප්‍රඥාව සමග සමගාමීව යා යුත්තක් බවයි. එමෙන් ම සමාධිය ද නිතර ප්‍රඥාව ඉලක්ක කොට ඒ හා සම්බන්ධව යා යුතු ව ඇත. සැබෑ නිවන් මග සඵල වන්නේත් අවිද්‍යාව ප්‍රහීණ වී කෙලෙසුන්ගෙන් සපුරා සිත නිදහස් වන්නේත් එවිටයි.

මජ්ඣිම නිකායෙහි සම්මාදිට්ඨි සූත්‍රයෙහි දැක්වෙන පරිදි සම්මාදිට්ඨිය සපුරා ගැනීමේ ආකාරය 16ක් දක්වා තිබේ. එනම් කම්ම, ආහාර, සච්ච, ජරාමරණ, ජාති, භව, උපාදාන, තණ්හා, වේදනා, එස්ස, සළායතන, නාමරූප, විඤ්ඤාණ, සංඛාර, අවිජ්ජා, ආසව වශයෙනි. මෙම ක්‍රම 16න් කුමන හෝ ක්‍රමයක් අවබෝධ කර ගත්ත ද සම්මාදිට්ඨියට පැමිණීමේ අවකාශ උදාවේ. එමගින් ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය නමැති නදියට බැස නිවන නමැති සාගරය වෙත ගමන් කිරීමේ අවස්ථාව උදාවේ. මෙම ක්‍රම දහසය ගංගා 16ක් නොව ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය නමැති එක ම ගඟට බැසීමට ඇති තොටුපලවල් 16ක් වශයෙන් හැඳින්විය හැකි ය.

මෙහි දී ලබන දැනුම සත්‍ය ඥාන, කෘත්‍ය ඥාන, කෘත ඥාන වශයෙන් තෙවැදෑරුම් වේ. සත්‍ය ඥාන යනු දුකින් නිදහස් වීමට කළ යුතු වැඩපිළිවෙළ පිළිබඳ නිවැරදි දැනුම හෙවත් දැක්මයි. එනම් ස්කන්ධ පංචකයේ හටගෙන නිරුද්ධවීම පිළිබඳ අනවබෝධය හේතුවෙන් අතීත හෝ අනාගත අන්ත පිළිබඳ යථාර්ථය නොදැනීම නිසා දුක හටගන්නා බව තේරුම් ගැනීමයි. ඒ අනුව හැම මොහොතක ම ඇස, කණ ආදී ඉන්ද්‍රිය මගින් ලබන දැනුම හටගෙන ඒ මොහොතෙහි ම නිරුද්ධ වන බව පිළිබඳ මනා දැක්මක් ඇති කර ගත හොත් දුකින් වීම සඳහා නිරුද්ධ වූ අතීතය තව ම එලෙස ම ඇත යන වැරදි දැක්ම නිවැරදි කළ යුතු බවත් ඒ සඳහා ශීල, සමාධි, ප්‍රඥා සංඛ්‍යාත ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය වැඩිය යුතු බවත් නුවණින් තේරුම් ගැනීම **'සත්‍ය ඥාන'** නම් වේ. ඉන් පසු එම ඥානයට අනුව දුකින් නිදහස් වීම සඳහා ක්‍රියාත්මක වීම හෙවත් නිවන් මගෙහි

පිළිවෙත් පිරිම 'කෘතිය ඥාන' නම් වේ. මෙහි දී බුදුදහම ඔස්සේ තම සිත හා කය පිළිබඳ මනා අවබෝධයක් ලබා ගෙන එමගින් ලෝකය පිළිබඳව ද නුවණ දියුණු කොට දුකින් නිදහස්වීම සඳහා සතර සතිපට්ඨානයෙහි නිරත වෙමින් අප්‍රමාදීව කටයුතු සපුරා ගනී. සම්මාදිට්ඨිය ලැබුණු තැනැත්තා දුකින් නිදහස් වී ඉහළම මානසික තෘප්තිය ළඟා කර ගැනීම සඳහා වූ මගට පිළිපත්වේ ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගයෙහි ගමන් කරන්නෙකු බවට පත්වේ. සම්මාදිට්ඨිය ලැබුණු පමණට සම්මාසංකප්ප, සම්මාවාචා, සම්මාකම්මන්ත, සම්මාආජීව, සම්මාවායාම, සම්මාසති, සම්මාසමාධි යන අංග වඩමින් ධර්ම මාර්ගයෙහි තවදුරටත් ඉදිරියට ගමන් කරයි. මෙහි දී විශේෂයෙන් සමථ විදර්ශනා භාවනා වඩමින් ස්කන්ධ, ධාතු, ආයතන, නාමරූප ආදී වශයෙන් තම ජීවිතය පිළිබඳ විවිධ න්‍යාය ඔස්සේ අනිත්‍ය, දුක්ඛ, අනාත්ම යන ත්‍රිලක්ෂණය වඩයි. මෙලෙස ක්‍රියාත්මක වීම තුළින් දුකින් නිදහස් වී එලෙස දුකින් නිදහස් වූ බව දක්නා නුවණ 'කෘත ඥාන' නම් වේ.

මෙලෙස සම්මාදිට්ඨිය ලැබීම පෙරදිගින් සුර්යාලෝකය පායා ලොව අදුරු ලොව ආලෝකවත් කිරීමක් ලෙස දක්වා තිබේ. සම්මාදිට්ඨිය ලැබූ පමණට අවිද්‍යාව දුරු වූයේ තම කුසල කර්ම ශක්තිය ශක්තිමත් කොට එක් පසෙකින් තමා වෙත එළඹෙන අකුසල කර්මයන්හි ශක්තිය දුර්වල කොට අනෙක් අතින් තමන් වෙත පවතින කුසල කර්ම ශක්තිය ප්‍රබල කොට ගනී. ඒ අතර විශේෂයෙන් බාහිරින් පැමිණෙන ජරා, ව්‍යාධි මරණ, සෝක පරිදේව දුක්ඛ දොමනස්ස, ප්‍රිය විප්‍රයෝග, අප්‍රිය සම්ප්‍රයෝග හමුවෙහි කම්පා නොවන දුක් නොවන සිතක් ඇති කර ගනී. සම්මා දිට්ඨිය ඇති කර ගැනීමෙන් අප ජීවිතයට ලැබෙන ඉහළම ප්‍රතිලාභය දුකින් නිදහස් වීමේ අවස්ථාවයි. මෙය මරණින් මතු ලැබෙන තත්ත්වයක් නොව මේ ජීවිතයේ දී අත්විඳිය හැකි මානසික සුවයකි. බුදුදහම ශ්‍රවණයෙන් ඒ ජීවිතයට සම්බන්ධ කර ගැනීමෙන් අපට ලැබෙන ප්‍රධානතම ආනිසංසය මෙයයි. අප ලද දුර්ලභ මිනිස් ජීවිතයෙන් ලබන ඉහළම ජීවිත පරමාර්ථය ද මෙයයි.

*'අත්තදීපා භික්ඛවේ විහරථ අත්තසරණා න අඤ්ඤසරණා.
ධම්මදීපා භික්ඛවේ විහරථ ධම්මසරණා න අඤ්ඤසරණා.'*

තමසිත පිළිසරණ කොට වාසය කරන්න. අනෙක් පිළිසරණක් නොමැත.
ධර්මය පිළිසරණ කොට වාසය කරන්න. අනෙක් පිළිසරණක් නොමැත.

**ඔබ සැමට තෙරුවන් සරණයි!
සියලු සත්ත්වයෝ සුවපත් වෙත්වා!**

බු.ව. 2560 මැදින් පුන් පොහෝදා සීල සමාදානය - ව්‍ය.ව. 2017.03.12 වන ඉරිදා
ලොස් ඇන්ජලිස් බෞද්ධ විහාරය, පැසදිනා, කැලිෆෝනියා, එක්සත් ජනපදය